

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Andra kammaren.

Nr 15.

Onsdagen den 4 februari.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Föredrogs var för sig och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner:

nr 42, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Saxtorp nr 13 i Malmöhus län;

nr 43, angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Fjärrestad nr 1 och 2 i Malmöhus län; och

nr 45, angående driftkostnader under år 1915 för statens domäner.

§ 2.

Efter föredragning härpå av herr *Ekerots* vid kammarens nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa spörsmål blev denna anhållan av kammaren bifallen.

§ 3.

Vidare föredrogs herr *Palmstiernas* likaledes å kammarens bord liggande anhållan att till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena få framställa spörsmål; och blev den av herr *Palmstierna* gjorda anhållan bifallen av kammaren.

§ 4.

Härefter föredrogs var efter annan de på kammarens bord liggande motionerna; och hänvisades därvid

till kammarens första tillfälliga utskott motionen nr 242, av herr *Starbäck*;

till kammarens andra tillfälliga utskott motionen nr 243, av herr *Linders*;

till kammarens tredje tillfälliga utskott motionen nr 244, av herr *Winberg*.

Vid föredragning härpå av motionen nr 245, av herr *Olofsson* i Digernäs *m. fl.*, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om viss ändring i villkoren för anslaget till bidrag för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar, begärdes ordet av

Herr *Olofsson* i Digernäs, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få återtaga min motion.

Herrar *Wedin* och *Viklund* i Oviken, vilka jämte herr *Olofsson* i Digernäs undertecknat ifrågavarande motion, instämde häruti.

Kammaren biföll den av herr *Olofsson* i Digernäs gjorda anhållan.

Vidare överlämnades:

till kammarens fjärde tillfälliga utskott motionerna: nr 246, av herr *Andersson* i Knäppinge; och nr 247, av herr *Akerlund*;

till kammarens femte tillfälliga utskott motionen nr 248, av herr *Kronlund*; samt

till kammarens andra tillfälliga utskott motionen nr 249, av herr *Olsson* i Ramsta.

§ 5.

Riksdagens år 1913 församlade revisorerers nu föredragna berättelse om granskningen av riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning remitterades till bankoutskottet.

§ 6.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.

Vid nu skedd föredragning av lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av verkställd granskning av justitieombudsmannens ämbetsförvaltning, begärdes ordet av

Herr *Persson* i Norrköping, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Såsom framgår av anteckning å förevarande utlåtande har jag varit i tillfälle att i lagutskottet deltaga i granskningen av justitieombudsmannens ämbetsberättelse och naturligtvis därvid i likhet med utskottets övriga ledamöter haft tillfälle att göra de erinringar och framställningar med anledning av berättelsen, som jag ansett vara erforderliga. Då jag icke till lagutskottets utlåtande antecknat något särskilt yttrande, har detta berott därpå, att jag icke velat inför riksdagen i det tryckta utlåtandet framlägga något förslag till anmärkning mot

justitieombudsmannens åtgärder, men icke förty vill jag icke underlåta att inför kammaren med anledning av vad som i berättelsen förekommer framhålla ett par synpunkter, så att dessa bli anförda till protokollet, givande uttryck åt den uppfattning jag speciellt om två åtgärder har.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Vi finna i berättelsen omtalade särskilt två fall, i vilka justitieombudsmannen har funnit sig böra ingripa i syfte att i någon mån stävja den lust, som förefunnits från vissa myndigheters sida, att söka utöva restriktion gentemot medborgarnes yttrandefrihet och församlingsrätt. Det ena fallet, som återfinnes i berättelsen på sidan 9 och följande sidor, rör sig om ett åtal, som justitieombudsmannen anställt gentemot några magistratsledamöter i Jönköping för att dessa vid ett tillfälle under år 1912 vägrat ett par talare att inom staden uppträda och framföra sina meningar på en plats, där talare från andra håll tillåtit framföra sina åskådningar. De, som framfört klagomål däröver till justitieombudsmannen, ha framhållit, hurusom magistraten i Jönköping vägrat att för ett offentligt möte upplåta en allmän plats, som under sommaren vecka efter vecka fått av vissa andra samhällsgrupper begagnas för liknande ändamål. Och klagandena anför vidare, alldeles riktigt och fullt befogat enligt min mening, att för samhällsrättens och samhällsordningens egen skull det icke kan gagna, att tydlig partiskhet visas av dem, som äro satta att värna denna rätt och denna ordning. Därför hemställde de, att justitieombudsmannen måtte vidtaga åtgärder. Och det framgår av den utredning, som vidare förebringades, att de talare, som vägrades plats, voro ett par socialdemokratiska talare, och att den plats, som de vägrades att tala ifrån hade särskilt av fränsningsarmén flera kvällar å rad i veckan, förmodligen med magistratens medgivande, använts för ganska bullersamma möten med mässingsmusik och predikningar m. m. Polismyndigheten hade följaktligen icke, enligt klagandena, med oväld skött sin tjänst. I det svaromål, som under skriftväxlingen avfordrades magistraten, framförde denna meningar, som äro värda att understrykas såsom varande enligt gammal frihetssynpunkt oriktiga. Magistraten anförde nämligen, att de tal, som dessa socialdemokratiska talare å andra ställen hållit, ofta stämplat såsom i hög grad anstötliga, vilket icke sällan av tidningspressen framhållits — och detta hade varit det första skälet att vägra talens hållande — och vidare att magistraten skulle gjort sig skyldig till välbefogat klander från stadens rättänkande befolkning, om den tillåtit talens hållande från nämnda plats. Genom detta har emellertid magistraten tydligt sagt ifrån, att den anser sig vara kompetent att avgöra vad som skall anses vara rätt tänkt eller icke rätt tänkt, vilken del av befolkningen som är rättänkande och icke rättänkande. Rättänkande äro naturligtvis de, som gilla tal, som hållas från fränsningsarmén och från de blå bilarna etc., under det att de icke rättänkande gilla tal, som hållas av socialdemokratiska talare.

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Slutligen fingo de nämnda båda talarna rätt att hålla sina tal å annan plats, nämligen å ett torg, där de ansågos vara mindre störande, men magistratens ledamöter förklarade självsäkert, att det vore ovisst, om ett sådant tillstånd komme att förnyas. Emellertid har icke justitieombudsmannen gillat denna åskådning av magistraten utan förordnat om åtal. Detta åtal har anställts inför hovrätten men icke därifrån av justitieombudsmannen fullföljts till högsta domstolen. Orsaken varför icke det av honom anbefallda åtalet fullföljts till sista instans känner jag ej. Jag har icke varit i tillfälle att närmare taga reda på det, därför att handlingarna icke varit för tillfället tillgängliga, men man kan måhända gå ut ifrån, att då hovrätten varit enig i sitt frikännande utslag, justitieombudsmannen icke ansett det vara någon utsikt att få ändring häri och därför icke något skäl att gå vidare. Jag kan icke riktigt gilla denna uppfattning, som möjligen gjort sig gällande, utan jag anser, att åtalet bort gå vidare.

Det andra fallet, för vilket redogöres, återfinnes under rubriken »Fråga om obehörigt anhållande» å sid. 54 i berättelsen, där en utförlig redogörelse lämnas för, hurusom en person, landstingsman i Västmanland och ledamot av en kommunalnämnd, förbjudits att år 1911 hålla föredrag av politisk innebörd å landsväg. Det existerar ju i detta landskap ett slags förbud mot mötens hållande på landsvägarna, och på detta skall jag icke närmare ingå för tillfället. I vart fall omnämnes i berättelsen, hurusom en länsman Esseen vid upprätthållandet av detta mötesförbud gått synnerligen bryskt och hänsynslöst tillväga, i det att han tillåtit sig, tillsynes utan rimlig anledning, att anhålla ifrågavarande talare och föra honom till en plats, belägen på flera kilometers avstånd, förhöra honom och hålla honom kvar, till dess att stämning kunde utskrivras mot honom, detta utom en del andra olagligheter, som uppenbarligen blivit begångna. I detta fall har justitieombudsmannen funnit åtal böra ske och fortsatt detta åtal genom alla instanserna upp till högsta domstolen, där målet för närvarande vilar. Av redogörelserna i dessa båda punkter framgår, att från myndigheternas sida uppenbara angrepp göras mot yttrandefriheten och mot församlingsrätten, och för mitt vidkommande tillåter jag mig ha den uppfattningen, att var helst dylika angrepp göras, böra de tillbakalås med alla de medel, som därvid finnas möjliga och erforderliga. Jag ber få erinra kammaren om, att redan för 50 år sedan uttalade exempelvis Stuart Mill, att den tid helt visst vore alldeles förbi, då det var nödvändigt att försvara yttrandefriheten, och att intet bevis längre torde behöva uppställas mot det oriktiga i att verkställande myndigheter, vilkas intressen icke sammanfölla med folkets, skulle vara berättigade att förtrycka dettas åsikter eller att avgöra, till vilka läror och bevis folket bör tillåtas att lyssna. För omkring 50 år sedan eller vid 1862—1863 års riksdag voro församlingsrätten och yttran-

defriheten på tal inom den svenska riksdagen, och det dåvarande lagutskottet uttalade tydligt nog sin mening i denna sak, i det att utskottet bland annat yttrade, att några restriktioner i församlingsrätten icke hos oss äro av förhållandena betingade, och utskottet förklarade vidare, att dessa restriktioner stredo mot det svenska folkets urgamla rättigheter samt vore överflödiga med hänsyn till den sans, varav folket vid denna rättighets utövande visat sig mäktigt. Utskottet förklarade slutligen, att offentliga sammankomster för varjehanda ändamål äro ett av villkoren för allmän ordning såsom utgörande luftrör, genom vilka den allmänna meningen får andas ut. Men nu finner man, att vad som i England för 50 år sedan förklarades otänkbart och vad som här i svenska riksdagen i lagutskottet förklarades obehövt och stridande mot svenska folkets urgamla frihet, nu i vart fall i denna storkapitalismens tidsålder kommer till synes i det praktiska livet. Denna tidsålder synes vara synnerligen farlig för svenska folkets urgamla frihet.

För att nu återgå till justitieombudsmannen — vilken är hans uppgift? Jo, han har dels att förehålla myndigheter, ämbets- och tjänstemän, att de skola följa lagarna, samt att, om detta icke hjälper, inför domstol åtala lagöverträdarna. Vidare har han att till Kungl. Maj:t eller riksdagen skriva om behöfliga och önskvärda reformer av lagar och förordningar. Som jag i början av mitt anförande nämnde, har jag icke velat i lagutskottets förevarande utlåtande göra någon anmärkning mot justitieombudsmannen och hans åtgöranden. Men jag har velat här tillåta mig uttala, att jag för mitt vidkommande skulle funnit önskligt, om justitieombudsmannen med anledning av det skedda dels fullföljt åtalet mot magistraten i Jönköping upp till högsta domstolen, dels skrivit till Kungl. Maj:t eller riksdagen och framhållit behövligheten av lagbestämmelser, som garanterat folkets yttrandefrihet och folkets församlingsrätt.

Detta sistnämnda kan möjligen lika väl göras av enskild ledamot av riksdagen, och möjligt är, att jag under fortsättningen av riksdagen får tillfälle att vidare komma in på detta spörsmål. Men jag har dock icke kunnat underlåta att redan här påtala de missförhållanden, som yppat sig, ty yttrandefriheten och församlingsrätten äro synnerligen dyrbara klenoder för det svenska folket, som man på allt sätt bör värda, så att de icke på ett eller annat sätt frånrävas folket.

Något yrkande har jag icke, utan har endast velat framhålla dessa synpunkter.

Härefter anförde

Herr P e t t e r s s o n i Södertälje. Herr talman, mina herrar! Då den föregående ärade talaren varken inom utskottet eller här i kammaren tillkännagivit någon mening avvikande från utskottets, och då jag för min personliga del till fullo in-

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

Ang. justitieombudsmannens ämbetsförvaltning.
(Forts.)

stämmer i vad han här yttrat om önskvärdheten och nödvändigheten av att riksdagens justitieombudsman alltid kraftigt och konsekvent uppehåller respekten för yttrandefriheten och församlingsfriheten, så har jag icke begärt ordet för att förfäktat någon åsikt motsatt den, som här uttalats av den föregående talaren.

Anledningen är en annan. Den föregående ärade talaren refererade ett mål, som av justitieombudsmannen handlagts mot ledamöterna av magistraten i Jönköping. Därvid nämnde talaren, att justitieombudsmannen icke hade fullföljt talan mot hovrättens utslag; och han tillade, att han icke visste, vilken anledningen härtill vore, men att han antog, att det berott på att hovrätten hade varit enhällig i sitt beslut. Jag har personligen hos justitieombudsmannen gjort mig underrättad om denna sak, och har därvid av honom fått veta, att han icke låter avskräcka sig från att fullfölja en talan han anser befogad av den omständigheten att hovrätten är enhällig, samt att anledningen till att han i detta fall inställt vidare åtgärder varit den, att de skäl, som de tilltalade ledamöterna av magistraten i Jönköping hade förebragt i hovrätten, voro fullständigare, starkare och mera övertygande än de omständigheter, som de åberopat i förklaringen till justitieombudsmannen.

Jag har velat säga detta, därför att det synes mig, att det ogillande, som den föregående talaren av nu nämnd anledning uttalade mot justitieombudsmannen förlorar sitt berättigande, när man tager hänsyn till det av honom själv åberopade skälet för underlåtenheten i fråga.

Vidare yttrades ej. Kammaren beslöt lägga utlåtandet till handlingarna.

§ 7.

Efter hemställan av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 7 innevarande februari anställa val av tjugufyra valmän för utseende av riksdagens justitieombudsman och hans efterträdare ävensom sex suppleanter för dessa valmän.

Vidare beslöt kammaren, likaledes på hemställan av herr talmannen, att onsdagen den 11 i denna månad företaga val av dels sex revisorer för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning samt tre suppleanter för samma revisorer, dels ock tjugufyra valmän att, jämte ett lika antal valmän från första kammaren, utse revisorer och revisorssuppleanter vid riksbankens avdelningskontor i landsorten ävensom sex suppleanter för förstnämnda valmän.

§ 8.

Avgåvos följande nya motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i Milsmaden, nr 250, i anledning av Kungl. Maj:t:s proposition, nr 25, angående försäljande av vissa områden från förra militiebostället Long nr 3 Storegård i Skaraborgs län;

herr *Sandler*, nr 251, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i stadgade villkor för rätt att inskrivas vid universitet och där avlägga examen;

herr *Lindhagen*, nr 252, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa önskemål i fråga om statens funktionärers utbildning och tjänsteutövning;

herr *Kronlund*, nr 253, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av arbete i det fria för tvångsarbetsfångar och straffångar;

herrar *Starbäck* och *Sundström*, nr 254, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i det uti gällande förordning angående eldfarliga oljor m. m. upptagna stadgande om vilka oljor skola räknas till eldfarliga;

herr *Hellberg* i Lycksele:

nr 255, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om åtgärder till nedbringande av kostnaderna för anläggning av vissa allmänna vägar; och

nr 256, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om åtgärder till hämmande av emigrationen genom befrämjande av Norrlands kolonisation;

herr *Andersson* i Grimbo, nr 257, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om landsbygdens befriande från vissa av städernas privilegier härflytande bördor;

herr *Molin* i Dömbäcksmark, nr 258, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om verkningarna av lagen den 25 maj 1905 rörande avgäld från avsöndrad lägenhet; samt

herr *Hildebrand*, nr 259, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående sådant anordnande av statens utredningsväsende att den verkliga sakkunskapen bättre kommer till sin rätt m. m.

Nämnda motioner blevo på begäran bordlagda.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Carlson* i Herrljunga under 8 dagar fr. o. m. den 7 febr.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,42 e. m.

In fidem
Per *Cronvall*.